

VALLOMÁS A SZÜLŐFÖLDRŐL – ELŐSZÓ HELYETT

Szétteríti már fátyolát az alkony
a távolból egy gép bűgását hallom.
Aztán az este lebecsátja szárnyát,
a róna homlokán a csillagpászták
ragyogva fénylenek az ében éjben,
kéken tündöklő távol messzeségben.

Béka kuruttyol ungos brekegéssel
a Körös-partról, versenyt fut a széllel,
hátam mögött ház vigyázza a csöndet,
előttem az ég nyaldossa a földet,
a hold most búvik ki, nővő sarlója
a nyári éjben lomha útját rója.

Lassan elül az esti nesz. A róna
alig piheg már. Békés altatója:
egy-egy zizzenés, éji bogár hangja...
Tompán üt egyet a templom harangja.
Fönn csillagok nesztelen zenéje
csöndet csilingel a leszálló éjbe.

(Ágoston Julián: *Alkony*, részlet, 1950. június 22.)

Erről az Ágoston Julián ciszterci papköltő által megénekelte békés alföldi tájról, Kunszentmártonból származom. A versben felbukkanó képek, neszek, hozzájuk párosulva a Körös árvíz hordta iszapjának semmihez sem hasonlítható szagával – ezek idéződnek fel bennem, amikor e verset olvasom. Béke, nyugalom, biztonság. Nekem a gyermekkor. Amikor pedig versét papírra vetette, akkor a költő rab volt. Már majd' két hete, hogy Pécsről ciszterci szerzetes társaival Kunszentmártonba internálták. Tombolt az egyházellenes kommunista/szocialista terror. Pár hónapja születtem erre a világra. A versben említett ház a karmelita rendház, az utcánk, a Wesselényi utca végén áll. Itt kereszteltek, s itt esküdtünk feleségemmel hűséget egymásnak. Az Érparton, ahol az 1960-as évek végéig még megvolt őseim 1823-ban újjáépített lakóháza. Az ősi ház 19–20. századi életét a családi emlékek alapján diákként megörökítettem, díszesen faragott mestergerendáját pedig bevittem a múzeumba. A gyermekkori és fiatalkori emlékek ehhez a városrészhez kötnek. A templom pedig a Nagytemplom. Harangjának tompa ütése az órát jelezte, messze hangzó szava misére és imára hívta, hívja az embereket, jelzi halottainkat. És nekem sok halottam van már: szüleim, felmenőim, nevelőim, papok, barátok. Akik szerettek engem, akiket én is szerettem és tiszteltem, s akiknek sokat köszönhetek.

Életük példája értette meg velem, hogy nem lehet más célom, mint emberként helytállni, gyerekként és fiatalként talentumaimat – amiket a Teremtőtől mindannyian ajándékba kapunk – kibontani, konkrét céljaimat felismerni, azokra önképzéssel felkészülni, életemmel azokat teljesíteni, így és ezzel szolgálni embertársaimat, családomat, szülőföldem közösségét, nemzetemet, egyházamat, és végső soron Istent dicsőségét: (omnis) ad maiorem gloriam Dei (A.M.G.D.).

Nagyon szeretett a Teremtő, mert nemcsak serdülőkori eszmélődésem idején, hanem ifjú koromban is olyan emberekkel vett körül, akik segítettek

ebben. Az egyetemen Borzsák István, klasszika filológia professzorom, vagy a boldog emlékéú Bálint Sándor, akinek professzori székében most ülök, ám akinek közelében én legalább is csak elcsendesülni és tágra nyílt lélekkel csodálkozni és hallgatni tudtam, megtisztelve érezvén magam már közelségétől is. Máig erőterében tart. S Erdélyi Zsuzsanna, akivel nemrég bekövetkezett haláláig szoros kapcsolatom volt. Még friss a veszteségérzés, fáj a hír, mély az elvesztése fölötti gyász. Voltak és vannak jó kollégáim minden munkahelyemen és kiváló tanítványaim. Közülük többen ma munkatársaim, megbecsült és elismert szakemberek néprajzkutatóként, tanárként. És voltak, vannak embert próbáló feladataim itthon és külföldön egyaránt. Eddig még kaptam erőt teljesítésükhöz.

Csak hálával gondolhatok mindazokra az egyszerű és nagyszerű emberekre, akiktől szülővárosomról szóló tudásomat kaptam. Máig belém sajdul a gondolat, vajon jól sáfarkodom-e megélt tapasztalataikkal, amit megosztottak velem? Hosszú a névsor, ezért csak néhányukat említhetem. Az 1960-as években is már 90-ik életévén túl lévő Kiss Elek bácsi, aki még nyomtatott lóval, Busai Antalné, aki gyermekként, az első világháború előtt még járt gyalog zarándoklaton Máriaradnán, Kunszentmárton „nemzeti kegyhelyén”, vagy Kurucz Józsefné „Erzsi mama” és Kurucz Lajos bácsi, akiktől a Mezeykántorok énekét először hallottam, vagy az Amerikába szakadt nagybátyám, Ecsédy Ferenc, aki gyerekkora Kunszentmártonáról 600 oldalnyi emlékezést írt le, mondott tollba és magnetofonba nekem. Vagy Hürkecz Feri bácsi, a „helypénzszedő”, akitől meséket vettem magnóra, a mesterszállási Gergulits Péter bácsi, aki Kunszentmárton egykori pusztája életének volt mindentudója. A kunszentmártoni múzeum anyagának összegyűjtésekor pedig az 1960-as években – ekkorra zárult le az erőszakos szövetkezesítés – nagyon sokat tanultam egy letűnőben lévő paraszti életformáról, annak tárgyi emlékeiről. Köszönet érte a sok-sok önzetlen adományozónak.

Szeretem ezt a kisvárost. Nehéz volt a szakítás, amikor 22 éves koromban nyilvánvalóvá vált, hogy nem tudok itthon elhelyezkedni. Gyerekkorom óta kutatom kultúráját, próbálom segíteni jelenét. Múltjának, közelmúltjának társadalmi folyamatait igyekszem megérteni és megismertetni úgy, hogy azzal jelenét, mai boldogulását szolgáljam. A legapróbb támogatásra is rászorul a magyar vidék, mert a politika évtizedek óta csak kizsákmányolja. Most halvány reménye látszik annak, hogy változik valami. Ám ha nem, akkor ez a vidék halálát jelenti, hisz szellemi, anyagi és emberi erőinek utolsó tartalékait éli fel. Születésemkor Kunszentmártonnak például még majd' tizenkétezer lakosa volt. Mára nincs kilencezer. De nemcsak negyedével csökkent a népesség, hanem el is öregedett. És éppen a vállalkozó szellemű fiatalok mennek el munkalehetőség híján. Így lassan már nem kell óvoda, iskola, csak öregotthon.

Kapcsolatom szoros Kunszentmárton művelődési intézményeivel: a múzeummal, a művelődési házzal, a könyvtárral. Távolról próbálom erősíteni a város kapcsolathálóját. Olyan dolgokra figyelni, amikre az otthoniaknak napi munkájuk miatt nincs energiájuk, vagy rálátásuk. Igyekszem bekapcsolódni a kunszentmártoni Szent Márton plébánia életébe is. Itt pezsgő élet, megújulás van, nagy a reményünk. Katolikus óvoda indult, s talán a felnőtt társadalom

egy része is felelősségére ébred. Reméljük, hogy a templom körül tapasztalható pezsgés áthatja majd a város egészét, s az egyházközség valóban sója lesz a helyi társadalomnak.

Történelem-latin szakos tanár lettem és etnográfus. Néprajzusként megadtott, hogy ne csak szűkebb és tágabb szülőföldemet, Kunszentmártont és a Tiszazugot, a Jászkunságot, hanem hazám, a történelmi Magyarország számos vidékét, települését felkeressem: Pozsonytól Gyimesig, Túróctól Bácskáiig. Dolgoztam magyarok, németek, szlovákok, ruszinok, románok között. Otthon érzem magam Zágrábban és Kismartonban, Kassán és Pozsonyban, Lippán és Kolozsvárott, Lendván és Ungváron, Óbecsén és Gálszécsen, hiszen felmenőim sírjai, de élő rokonaim, barátaim is odakötnek. Ez a szülőhazám, ami táj, föld, történelem, kultúra és az ember együtt: a mai és a történelmi Magyarország. S néhány hónapja házuk van Kunszentmártonban!

Szüleim, a kármelita atyák, a magyartanárom, a családi könyvtár, majd sok nagyszerű ember formálta szemléletemet, a katolikus magyarságérzést, amiben egymást erősíti az európaiság és az elkötelezett magyarságtudat. Huszonnégy éve tanítok a szegedi egyetemen, Bálint Sándor egykori tanszékén. Ez nagy megtiszteltetés és felelősség. Tőle megtanultam, hogy az élet ajándék, de feladat és kötelesség is. Néprajzusként feladatom dokumentálni, megérteni és megmutatni azt a kultúrát, amellyel átéljük a magyarságunkat és európaiságunkat.

Munkám, napi feladatom néprajzkutatóként a kultúra és a társadalom vizsgálata, egyetemi tanárként pedig a megszerzett ismeretek átadása, a jövő kutatóinak képzése. Kötelességem tehát kétirányú, egyaránt köt szűkebb és tágabb szülőföldemhez, valamint választott szakmámhoz, hivatásomhoz. A tanulmánykötet most mégis csak a kibocsátó szülővárosról, Kunszentmártonról szóló írásokból válogat. Kötetbe gyűjtött írásaim kunszentmártoni kötődésemről szólnak. Negyvenöt év anyagából adnak ízelítőt.

Kunszentmárton, 2015. Mátyás apostol ünnepén

Barna Gábor

